

כ"א אב תשנ"ו

אעברה נא ואראה את הארץ הטובה (ג, כה)

כל ימיו השתוקק רבי דוד משה מטשורטקוב לעלות לארץ ישראל, אך לא עלתה בידו. פעם שמעו אותו מסתובב בחדרו אנה ואנה מחוסר מנוחה טוען, ומתמרמר: רבוננו של עולם, מה איכפת לך אם אעלה לארץ ישראל? מבטיח אני לך: לא אראה בה שום רע, לא אדבר סרה, לא אתרעם על שום דבר שידאו עיני - ובלבד שתעלני להתיישב על אדמת קודש.

וזקני צפת מספרים בשם רבי ישראל משקלוב, בעל 'פאת השלח': כשיצא מארץ ישראל לחו"ל לבקש עזרה לטובת הישוב וקיומו, שפך מרי שיחו

לפני רבי חיים מוואלוז'ין, על כל התלאה שסבל בארץ ישראל.

ורבי חיים, שלבו היה מלא אהבה לארץ ישראל, ענה ואמר לו:

משה רבינו, שהתחנן לפני ד' "אעברה נא ואראה את הארץ הטובה", היה רואה רק הארץ הטובה, את כל הטוב שבה, ומרוב אהבה לא היה מרגיש כלל אם יש לפרקים גם צדדים לא טובים.

ורבי חיים הוסיף:

לכאורה תמוה הדבר, מה שמסופר בתורתנו (בראשית לו, כא-כד) כי על פי עצת ראובן, השליכו בני יעקב את יוסף לתוך הבור, אשר לפי דעת חז"ל (שבת דף כב.) היה מלא נחשים ועקרבים. והלכה פסוקה היא (רמב"ם הל' גירושין פ"ג ה"ז): "נפל לחפירת נחשים ועקרבים, מעידין עליו שמת, שודאי סופו למות". ובכל זאת מעידה עליו התורה "וישמע ראובן ויצילהו מידם". ואילו יהודה, שאמר (שם לו, כו-כז) "מה בצע כי נהרוג את אחינו וכסינו את דמו, לכו ונמכרנו לישמעאלים", ועל ידי זה זכה למלכות - בכל זאת אומרים חז"ל (סנהדרין דף ו:) "כל המברך את יהודה אינו אלא מנאץ!"

ואולם, יש הבדל בין עצת ראובן לבין עצתו של יהודה; ראובן הציע להשליך את יוסף לתוך הבור, אבל הבור היה בארץ ישראל. ומאידך, עצת יהודה היתה למכור את יוסף לישמעאלים ולהוציאו לחוץ-לארץ, ובחו"ל גם אם לפרקים זוכה אדם מישראל לעלות לגדולה, בכל זאת הריהו קרוב למיתה יותר מן החיים.

(אוצר חיים)

התורה נמסרת בפנים מאירות ומסבירות

מאור פנים של הרב

במתן תורה השי"ת דיבר עימנו 'פנים בפנים', כמאמר הכתוב (ה, ד) "פנים בפנים דבר ה' עמכם בהר מתוך האש". וכתב בעל הטורים וז"ל, פנים בפנים. פ' כפולה, לומר בפנים מאירות בפנים מסבירות (מס' סופרים פט"ז ה"ב), עכ"ל. כלומר נתינת התורה היתה במאור פנים.

כן צריכה להיות מסירת התורה בכל דור ודור, שהרב יאיר ויסביר פנים לתלמידיו, וכך תחקק התורה בלבם כקנין נעים.

ובמסכת בבא בתרא (ח, ב) דרשו, "ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד" (דניאל יב, ג) אלו מלמדי תינוקות. - מלמדי תינוקות צריכים להאיר פניהם לתלמידיהם ככוכבים המאירים ברקיע, ובכך יזכו להיות ממצדיקי הרבים.

השייכות בין ביכורים למתן תורה

שבועות הוא חג מתן תורה, אך בתורה הוא קרוי 'חג הביכורים'. על שם מצות ביכורים שזה זמנה. ועיקר מצוה זו היא השמחה וההודאה על כל הטוב שנתן לנו ה', כפי שנאמר בוידוי ביכורים הנאמר בבית המקדש:

ויוצאנו ה' ממצרים וגו', ויתן לנו את הארץ הזאת ארץ זבת חלב ודבש וגו', ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך יה' אלהיך ולביתך אתה והלוי והגר אשר בקרבך (דברים כו, ח-יא).

לא לחינם שמחת הביכורים באה בזמן מתן תורה, שהרי אף התורה עוברת מדור לדור רק על פי המסורה כפי שקיבלנו מסיני, בפנים מסבירות ומאירות.

"שמע ישראל" — קריאה לכלל ישראל להתאגד באמונה

"שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד" (ו, ד)

מה פשר לשון נוכח שבקריאה "שמע ישראל", שואל הגר"ל חסמן זצ"ל בספרו "אור יהל" (חלק ג, עמ' שנט), הלא עיקר האמונה קשור ללב. מן הראוי היה לכאורה, שהאדם יעיד על עצמו ויאמר: "אני מאמין שה' אלקינו ה' אחד!"

אכן אדרבה, זהו החידוש שלמדתנו התורה — בקום אדם בבוקרו של יום לקבל עליו עול מלכות שמים באהבה, עליו לדעת כי התורה לא לעצמו בלבד ניתנה, אלא לכל ישראל! מחובתו של כל יחיד לדאוג ליצירת הקשר המאגד את כל ישראל לאגודה אחת לעשות רצון אבינו שבשמים. לפיכך עומד כל אחד ואחד כמלמד תורה לשאר בני ישראל ומכריז

עומתם: "שמע ישראל!" ובכך הוא ממלא את חובתו כמעורר שאר אחיו להאמין באמונה שלימה בה' אחד.

מכאן שבכל אגודה וחברה שמייסדים לתורה ולתעודה, צריך כל אחד לשמור על עצמו שלא יחפוץ להיות כאפוסטרופוס על התורה הקדושה, כאילו רק לו היא ניתנה. על ידי "השתלטות" מעין זו עלולים אנשים מישראל להיות נדחים מלכות במעלות עוסקי התורה ומקיימי מצוותיה. מי שגורם לכך הרי הוא בכלל כת שונאי ה', כפי שנתבאר בספר "שערי תשובה" לרבינו יונה.

וכך אומר רבינו יונה: "וענין שונאי ה' נמצא לפעמים גם באנשים שהם עושים המצוות ונוהרים מכל עבירה במעשה ובלשון, אם נפשם רעה ובקרב לבם יקשה להם כאשר חבריהם עוסקים בתורה, וירע בעיניהם להיות בני אדם עובדים את ה' ויראים מלפניו... כי אלה באמת שונאי ה', ואין רצונם בקיום עבודתו, ולא יחפצו בהדרת קודש יראתו, ואשר ירבון מאד עבדיו ויראיו" (השער השלישי, קס).

קבלת עול מלכות שמים בשלימות מביעה את הפך דרכם ומחשבתם של הנכללים בכת שונאי ה'. באמירת "שמע ישראל" מזכה האדם היהודי — תוך כדי קבלת עול מלכות שמים — את כל אחיו באמונה טהורה וצרופה. וזוהי קבלת עול מלכות שמים שלימה.

והנה הקשה הרשב"א (שו"ת הרשב"א סימן ש"כ) דלכאורה יש סתירה בדברי הרמב"ם שהרי פסק (בפ"ג ה"ו מהל' מילה) דאין מברכין על מילת אנדרוגינוס, דאע"פ שמל משום דספק דאורייתא לחומרא, מ"מ מאחר שחייב ברכות המצות מדרבנן בלבד אין מברכים אותן מספק - ואע"פ שעיקר המצוה היא מה"ת. וצ"ע שהרי הרמב"ם (בפ"ב מהל' ק"ש הי"ג) עצמו פסק שאם נסתפק אם קרא ק"ש או לא שחוזר וקורא ומברך לפניו ולאחריה, ומשמע דשפיר מברך ברכת המצוה מספק היכא שעיקר המצוה היא מדאורייתא ועושה המצוה מדין ספק דאורייתא לחומרא.

בגדר דין ברכות קריאת שמע

והנה נתבאר לפי שיטת הרמב"ם דמנה מצות ק"ש פעמיים בכל יום כחדא מצוה, דנהי דאין ק"ש של שחרית מעכבת קיום ק"ש של ערבית, מ"מ אם קרא ק"ש בערב לחוד (או בשחרית לחוד) אינו מקיים מצות ק"ש בשלמותה, ששתי הקריאות משלימות זא"ז, ומשום כך מנה הרמב"ם ק"ש פעמיים ביום למצוה אחת. וצ"ב בגדר הך מילתא ששתי הקריאות משלימות זו את זו.

חסר לו מדרבנן בעצם מצות ק"ש, דלא קיים מצות ק"ש עצמה בשלימותה ולא רק שחסר לו את קיום הברכות, ומשום פסק הרמב"ם דבספק קרא ק"ש דחזור וקורא וגם חוזר ומברך מכיון דהברכות הן קיום במצות ק"ש עצמה.

ובביאור החילוק בין ברכות ק"ש לבין שאר ברכות המצות נראה דאע"פ שמעשה המצוה דקריאת שמע הוא קריאת הפרשיות של שמע, מ"מ עיקר קיום מצות ק"ש הוא קיום שכלל, דהיינו קבלת עול מלכות שמים בלבד. והא ראייה דכוונה בפסוק הראשון מעכבת בקיום מצות קריאת שמע (כדפסק הרמב"ם פ"ב מהל' ק"ש ה"א) משא"כ בשאר מצוות קיי"ל דמצוות אין צריכות כוונה (עיי' ברמב"ם פ"ו מהל' חו"מ ה"ג), ומוכח דעיקר קיום מצות ק"ש הוא חלות קיום קבלת עומ"ש שחלה בפסוק הראשון, ומשום קיי"ל דבפסוק הראשון כוונה מעכבת. ונראה דמדרבנן תיקנו בברכות ק"ש כחלק מקיום קבלת עול מלכות שמים דק"ש, דג' הברכות דברכות ק"ש שנתקנו מדרבנן ענינם שיה' לג' הפרשיות של קריאת שמע. דהברכה הראשונה דקריאת שמע - ברכת יוצר אור ענינה שה' ברא את הכל, כנגד הפרשה הראשונה דיחוד ה' וקבלת עול מלכות שמים. וברכה שנייה דאהבה רבה ענינה ת"ת, ויוצא בה ברכת התורה, והיא כנגד הפרשה השנייה של שמע שענינה תלמוד תורה דכתיב בה "ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם". והברכה השלישית - גאל ישראל, כנגד הפרשה השלישית של שמע דזכירת יצ"מ וגאולת ישראל. ונראה דרבנן תיקנו ברכות ק"ש כקיום אחד דק"ש וברכותיה, דק"ש וברכותיה מהווה חלות קיום אחד דקבלת עול מלכות שמים. ומשום מקביל ענין הברכות לפרשיות של שמע, וכדאיתא ברמב"ם (פ"א מהל' קריאת שמע ה"ב-ג') דיחוד ה' ואהבתו, ותלמוד תורה, וזכירת יציאת מצרים מהווים קיום דקבלת עומ"ש. וכן הג' ברכות דק"ש מקבילים לג' ענינים אלו ומהווים יחד קיום דקבלת עומ"ש.

ש"ס

ותירץ הרשב"א (עיי' בכס"מ פ"ב מהל' ק"ש) וז"ל ואני אומר באולי לדעת הרב שהוא סובר דמעיקרא כך היתה תקנה דכל שהוא קורא חייב לקרות לכתחילה עם ברכותיה עכ"ל.

ונראה לבאר את תירוצו הרשב"א, דהרמב"ם סובר דחלוקים ביסודם ברכות המצות בעלמא מברכות ק"ש, דברכת המצוה היא דין וקיום בפ"ע לברך קודם עשיית המצוה. ולשיטת הרמב"ם ברכת המצוה חלה בתורת מתיר לעשות את המצוה, וכדמתבאר מדברי הרמב"ם (פ"א מהל' ברכות הל' ב'-ג') וז"ל ומדברי סופרים לברך על כל מאכל תחילה ואח"כ יהנה ממנו וכו' וכל הנהגה בלא ברכה מעל וכו' וכשם שמברכים על ההנייה כך מברכים על כל מצוה ומצוה ואח"כ יעשה אותה עכ"ל. וצ"ב בהשוואת הרמב"ם "וכשם שמברכים על ההנייה כך מברכים על כל מצוה ומצוה ואח"כ יעשה אותה", דמהי כוונתו בהשוואה זו, והרי הרמב"ם פסק (בפ"א הל' ב'-ג') דמברכים ברכות המצות לפני עשיית המצוה, ומה חידש לן הרמב"ם דכשם שמברכים על הנאה קודם שיהנה כך מברכים על המצות עובר לעשייתן. ואשר נראה להוכיח מזה דלשיטת הרמב"ם חל איסור לעשות מעשה מצוה מבלי לברך עליה קודם עשייתה כמו שחל איסור ליהנות מעוה"ז בלי ברכה. וברכת המצות חלין מדין מתיר. ובכן לשיטתו ברכת המצות היא קיום בפ"ע, דברכת המצוה חלה בתורת מתיר ואינה מצטרפת לעצם קיום המצוה. משא"כ ברכות ק"ש דהויין מדרבנן חלק וקיום במצות ק"ש עצמה, דאם קרא ק"ש מבלי לברך ברכות ק"ש מדרבנן לא קיים מצות ק"ש בשלימותה. ומשום סובר הרמב"ם דאף דבשאר ברכות המצוות כשיש ספק אם חייב לעשות מצוה דאורייתא חוזר ועושה את המצוה אבל אינו מברך, דהברכה היא דין בפ"ע וספק בפ"ע, וספק דרבנן לקולא (2). מ"מ לגבי ק"ש היכא דלא בירך ברכות ק"ש

שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד (ו' ד')

בגדוד מסוים בצבא נתקבלה הודעה, כי המלך עומד לבקר בגדוד כיום זה וזה. החלה תכונה גדולה בכל שטח הגדוד. הקצינים לא ישנו בלילות והשגינו באופן אישי על כל ההכנות, על נקוי המחנה, נקוי הנשק, צחצוח הבגדים והנעלים שהכל יבריק למופת. כמה ימים לפני היום המיועד לבקור המלך, הגיעו ההכנות לשיאו, הקצינים לא נחו ולא שקטו. יום ולילה זרזו את כל החיילים להשלים את כל ההכנות.

הגיע היום המיועד לבקור המלך. כל הגדוד הסתדר למפקד קבלת הפנים. הקצינים לפי דרגותיהם היו הראשונים, ואחריהם החיילים לפי הגובה, ואחרונים החיילים הנמוכים. והנה הגיע המלך; כולם עומדים באימה וביראה, והמלך עובר בין השורות של הקצינים ואינו מתעכב, ממשיך בין החיילים ומתקרב לסוף השורות ומתעכב על יד החייל הקטן האחרון, ולפליאת כולם המלך מחבק את החייל הקטן ומכריז בקול "אהבתי אותך חיילי היקר".

(7)

333

70/1

ה' אחד. אנשי יריחו היו כורכין את שמע (פסחים נ"ו) והרע"ב פירש, שלא היו מפסיקין בין "אחד" ל"ואהבת".

שצריך להאריך באחד ולהפסיק בין מלכות שמים לדברים אחרים, עכ"ל. אבל מה המה הדברים האחרים? – "ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך...!!" ומה אנו רואים, שקבלת עול מלכות שמים גדולה מאהבת ה' וכשאומרים "ה' אחד" צריך להאריך באחד, כדי שלא למהר לאמר "ואהבת", – שלא לצאת מהר ממצות גדולה למצוה קטנה ממנה... ומה אפשר ללמוד שאהבת ה' גרידא אפילו בכל לב ונפש בלא קבלת עול מלכות שמים אין לה ערך רב. ודבר זה מכה על קדקדם של אלה, הרוצים להסתפק באמונה ש"בלב" וחושבים א"ע לצדיקים, מכיון שלפי דעתם המוטעת יש בלבם "אהבת ה'". אבל האמת היא, שבלא קיום המצות המעשיות, בלא קבלת עול מלכות שמים לכל פרטיה, אין אמונתם ואהבתם שוות כלום, והרי המה "דברים אחרים" טרם שהסכים עמוק בלבו לקבל עליו עול מ"ש.

(9) אסתר וסוכה

(10) כ' ניסן

אך צריכה להיות תגובת החייל הזה: החייל צריך להכריז בקול ובהתרגשות "יחי אדוני המלך לעולם!" והיה אם החייל הזה ינמנם וימלל איזה מילים מקוטעות בשפה רפה, הרי כולם יאמרו "עליו כי הוא טיפש... כי איבר כמו ידיו הזרמנות נדירה כזו ורגעי התעלות.

והנמשל כזה הוא. אבינו מלכנו, מלך מלכי המלכים "המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית", "יוצר אור ובורא חושך עושה שלום ובורא את הכל". יוצא לבקר את עולמו אשר ברא, וכל צבא מרום, מלאכים, שרפים ואופני הקודש מסתדרים לקבל את פני מלך מלכי המלכים, מלך כל העולמות. אנשי כנסת הגדולה שחיברו את התפילות מתחילים לפרט ולתאר את גדולתו ופעליו של המלך הקדוש: "המאיר לארץ ולדירים עליה ברחמים ובטובו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית". בכל יום בריאה חדשה "כולם בחכמה עשית מלאה הארץ קנייניך", וקב"ה "המלך המרום לבדו מאז המשוכה והמפואר והמתנשא מימות עולם" הוא "אדון עוזנו צור משגבנו מגן ישענו משגב בעדנו". וכל צבא מרום הקדושים תמיד מספרים כבוד קל יתברך וקדושתו, וכל משרתיו עושי רצונו משמיעים ביראה יחד בקול רברי "אלקים חיים" ומלך עולם. וכולם עושים באימה וביראה רצון קונם. וכולם פותחים את פיהם בקדושה ובטהרה, בשירה ובזמרה ומברכים ומשבחים, ומפארים ומעריצים, ומקדישים וממליכים, את שם הקל המלך הגדול, הגבור והנורא קדוש הוא. וכולם מקבלים עליהם עול מלכות שמים וכו' וכו'. ועונים ואומרים ביראה "קדוש, קדוש, קדוש" וכו' והאופנים וחיות הקודש ברעש גדול מתנשאים לעומת שרפים ומשבחים ואומרים: "ברוך כבוד ד' ממקומו".

ואח"כ בא התיאור הנפלא של מלך מלכי המלכים "כי הוא לבדו פועל גבורות, עושה חרשות, בעל מלחמות, זורע צדקות, מצמיח ישועות, בורא רפואות וכו' וכו'.

ואחרי כל התיאור הנפלא והנהדר הזה עובר הקב"ה על פני השרפים האופנים וחיות הקודש, על פני כל הפמליא של מעלה, ופונה ברחמי המרובים לעם ישראל. באהבה רבה ובחמלה גדולה ויתרה חומל עלינו ובוחר בנו מכל עם ולשון ומקריבנו לשמו הגדול סלה באמת להודות לשמו הגדול יתברך וליחדו באהבה... ואחרי כל זה איך צריכים אנחנו לקרוא "קריאת שמע"?

אנו צריכים להכריז באימה וביראה, ובאהבה רבה, בשמחה ובכוונה עצומה. "שמע ישראל ד' אלקינו ד' אחד" ולכוון את כל הכוונות שחייבו אותנו חז"ל הקדושים. אלצאת ידי חובת "קריאת שמע". ב. לקבל עול מלכות שמים. ג. לכוון פירוש המלות. ד. במילה אחד צריך לכוון: באות א' שהקב"ה יחיד בעולמו. באות ח' להמליך את הקב"ה בשבעה רקיעים ובארץ. באות ד' להמליך את הקב"ה בארבע כנפות הארץ ובד' רוחות השמים. ה. ב"שמות" לכוון: "אדון כל", "היה הוא ויהיה". ואם ח"ו נקרא "קריאת שמע" במלמול שפתים, בלי כוונת הלכ נהיה ח"ו דומים לאותו חייל טיפש ושוטה אשר מלמל ברפרוף איזה מילים לכבוד המלך...

36 תלמידים יקרים! הבה נתחזק ונתאמץ לקרוא "קריאת שמע" בכל הכוונות, באימה, ביראה, בכוונה עצומה, ובשמחה רבה ונהיה ראויים להיות עבדי המלך הקדוש אבינו מלכנו.

האם מותר לאהוב מלפפון חמוץ?

ואם תאמר: כיצד יתכן שנתרכז באהבה אחת בלבד?! הרי צריך שתהיינה בלבנו גם אהבת ישראל, אהבת התורה, ואהבת ארץ-ישראל; ומה עם האהבות הטבעיות האחרות שה' הטביע באדם, לבני-ביתו ולקרוביו? – התשובה היא: אמנם כן; ודאי שיש צורך גם באהבות אחרות. אלא שכולן כלולות באהבת ה'! היינו: אהב כל יהודי, מפני שהוא בנו של מקום ומפני שכך ציווה ה'; אהבת התורה – היא אמצעי לאהבת ה'; וגם אהבת ארץ-ישראל – היא מכשיר, לאהוב את מי שנתן לנו ארץ קדושה זו.

אמנם - אין זו מן המצוות הקלות. יתכן, שקל יותר לאהוב את ה' על ידי מסירות-נפש ומאבקים, ביצר-הרע ובאוייב. קל יותר לבטא את האהבה בהתעלות מעשית וזמנית, מאשר לאהוב את ה' בלב באופן רצוף; מאשר לחשוב בשגרת היום-יום על ה', כעל אהוב שאין כמותו. אבל המוסר, כידוע,

(4)

עוסק גם במשימות לא קלות... הזכרנו פעמים מספר, שהיעד אליו אנו צריכים לשאוף בחיינו, צריך להיות ברור לנו היטב, גם אם בפועל אנו רחוקים מן היעד. כי רק כך, נוכל להתחיל בכלל, לצעוד ולו צעד אחד בדרך הנכונה אל היעד. בקריאת-שמע, איפוא – אנו מציגים את היעד:

לכלול את הרצונות והמאווים כולם; פרוץ לדבוק בה' ובאהבתו. וכעת, כשאנו יודעים שאהבת ה' הכל-יכול היא ההוראה המרכזית של הפסוק, נבין לאור זאת את שאר הפסוק:

"...בכל לבבך" – שלבך יהיה כל-כולו אהבת ה' גדולה, המתפרסת לכל שטחי החיים. אמנם, אסור שיפקד מקום האהבות האחרות מלב האדם, והתורה עצמה הלא ציוותה לאהוב את הגר, ואת רעך – אלא שכולן חלק מן המכלול הרחב של אהבת ה'; לא כמתחרה, כתחליף, ואפילו לא כתוספת. אני אוהב את הגר ואת ארץ ישראל – משום שאני אוהב את ה' שציוה זאת. חידד את הדברים בעל ספר "החינוך" (מצוה תיח), באומרו שאדם ה"קובע מחשבותיו בעניינים הגשמיים ובהבלי העולם, שלא לשם-שמים, רק [אלא] להתענג בהם, או להשיג כבוד העולם הזה הכואב להגדיל שמו"; כלומר: מי שאהבת הממון או הכבוד היא אצלו ערך נפרד מאהבת ה', ואין בה "כוונה להיטיב לטובים ולחזק ידי ישרים" (כלומר: לנצל זאת לעבודת ה') – אדם כזה, אומר "החינוך", "ביטל עשה זה ועונשו גדול". "החינוך"

מחדש איפוא בנקודה זו, שבלב – יכולה לשכון אהבה אחת בלבד! לכן לא די לאהוב את ה', אלא שגם אסור לאהוב דבר זולתו.

אם כך: האם אסור לאהוב מלפפון חמוץ? – תלוי: מותר לאהוב מלפפון חמוץ, אם אכילתו גורמת לי מצב-רוח טוב, והדבר מקל עלי לעבוד את ה' בשמחה, וכדומה. (אמנם, יש להיזהר מהוטאה עצמית... וכפי שאמר האדמו"ר מקוצק על: "וכל מעשיך יהיו לשם-שמים" [אבות ב, יב] - לרבות, שגם ה"לשם שמים" אכן יהיה לשם-שמים...). אך לאהוב מלפפון חמוץ, סתם כך משום שהוא טעים – בזה מנוצל רגש האהבה לגורם שהוא מחוץ לאהבת תבורא, ויש בזה ביטול מצוות אהבת ה'. אהבת ה', אומר "החינוך" – דורשת את כל-כולך!

גם הרמב"ם כותב בסגנון דומה (הלי תשובה י, ה): "דבר ידוע וברור, שאין אהבת הקדוש-ברוך-הוא נקשרת בלבו של אדם, עד שישגה [נעסוק] בה תמיד כראוי, ויעזוב כל מה שבעולם חוץ ממנה". ידוע שה"חפץ-חיים" נהג לספר ("תנועת המוסר" ח"ה, פ"ה), על אם יתודיה גיבורת-רוח שאיבדה את בניה בימי האינקוויזיציה, ופנתה ואמרה לה', שהיא חשה צד חיובי במה שאירע: היא מודה על הזכות שיש לה, שלבה פנוי כעת יותר לאהבת ה'!... (אף שכאמור, לא חייבת להיות סתירה בין אהבת ה' לאהבת ה' - אך אותה אשה חשה כנראה, שאהבת הבנים הקטינה בלבה את אהבת ה'). אמנם, חלילה שנבוא לאהבת ה' דווקא עקב אירוע נורא שכזה, וגם ה' אינו חפץ בכך; המצב הרצוי הוא, שאהבת הצאצאים תהא חלק מאהבה גדולה לה', שנתן לי את כל מה שבעולמי, כולל ילדי.

ובאמת: מתי נוצר מאבק בין שתי אהבות? – כאשר האהבות הן לשני גופים נפרדים! אבל כשהכל הוא חלק מאיחוד גדול, אין כל ניגוד בין אהבת ה', לבין אהבת החבר או הרעה. אדרבה, יש בכך השלמה וסיוע: אם אהבת החבר נובעת מאהבת ה', הרי שאכפת לי אם לא ילך בדרך ה'; וכל-שכן שלא אסכים שיחטיא אותי, שהרי אני מכשיל אותו בכך וגורם לו רעה! נמצא, ששתי האהבות הן מקשה אחת: אהבת ה', תמריץ אותי לדרבן את החבר לאהוב את ה', "כמו שמצינו באברהם" שפרסם שם ה' בעולם (חייט שם); ואהבת החבר והרצון שישגי אושר אמיתי, תעורר אותי להביאו לאהבת ה' ומצוותיו. והיינו: "כל אהבה שאין עמה תוכחה - אינה אהבה" (בר"ר נד, א).

עד כאן, ביאור "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך".

5